

Šiuolaikinės Lietuvos kultūros vizijos: tarp politikos, medijų ir realybės

Rita Repšienė

Šie metai mūsų šaliai tapo naujų orientyrų, gairių ir pažangų pradžia. Krizei traukiantis, pradėta vytis kitas Europos Sąjungos šalis, ieškoma ateities perspektyvų ar bent idealistinės efemerijos. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ kuria vieną svarbiausių šalies perspektyvų. Prieš metus pradėtas rengti dokumentas tapo mus vienijančiu idealų ir vertybių sąvadu. Šiuo metu trisdešimt keturis puslapius apimanti vizija yra gyva ir dinamiška – tai procesas, kurio prioritetai nuolat keičiasi, atrandamos vis naujesnės idėjos ir kyla vis puikesnių sumanymų. Kultūra, jos kūrimas ir puoselėjimas mūsų strategijoje tėra tik nežymus ir nereikšmingas strategijos elementas, virtęs savaime egzistuojančia visuomenės raiškos dalimi: neatsitiktinai populiariausias frazeologizmas – „aukšta darbo kultūra“, ir tai verčia susimąstyti apie pasirenkamus proiritetus. Europos Sąjungos nurodymu Lietuva paruošė ir kitą svarbią strateginę studiją – tai Nacionalinė reformų darbotvarkė 2014–2020 m. Ją rengė Ūkio ministerija, galutinį variantą patvirtino Lietuvos Vyriausybė. Tai pagrindinis veiklos ir finansų dokumentas ateinantiems šešeriems metams. Sąmoningas atsisakymas šiuose dokumentuose kultūros veiklų ar įsivaizdavimas, kad mūsų šalis gali išgyventi tik ekonominiais pasiekimais, yra pražūtingi. „Kultūra“ ir „kūrybiškumas“ yra nepaprastai svarbūs „gyvenimo kokybės“ rodikliai, kaip ir kūrybingas šiuolaikiškas nacionalinės kultūros plėtojimas ir sklaida. Propaguoti nematerialųjį kultūros paveldą pradėta 1990 m. kaip atsvarą materialiajam pasaulio paveldui. Naująja universalia metakalba įvardijamas nematerialusis paveldas įteisino naują požiūrį į nacionalines kultūrinės tradicijas, aktualizavo kultūros sklaidą, plėtojo, pagyvino kultūrinį turizmą, kultūros, amatų ir verslo glaudūs ryšiai paskatino bendruomenių atsinaujinimą.

Pagrindiniai žodžiai: kultūra, vizijos, kūrybiškumas, nematerialusis kultūros paveldas, kultūrinis turizmas

Realybė yra tik iliuzija, nors ir labai įtikinama.

Albert Einstein

Nerealumo industrija nėra koks nors sąmokslas ar net sąmoningas projektas. Tai tam tikras interaktyvus veiksmas. Šioje industrijoje taip pat egzistuoja ir mentalinės savisaugos sistema, skatinanti piliečius mąstyti. Svyruojama tarp „nuomonių pliuralizmo“ ir būtinybės žinoti nors šiek tiek tiesos.

Remo Bodei

Eschatologinės pasaulio nuotaikos atsispindi ir Lietuvos ateities vizijose.

Nepaisant apokalipsinių pranašysčių ir nuojautų, šie metai mūsų šaliai tapo naujų orientyrų, gairių ir pažangų pradžia. Itin dosniai Lietuvai pažėrė vizijų, strategijų,

politinių direktyvų ir reformų darbotvarkių. Krizei traukiantis, pradėta vyti kitas Europos Sąjungos šalis, ieškoma ateities perspektyvų ar bent idealistinės efemerijos. Stengdamiesi suvaldyti ar užvaldyti laiką ir pateikti vienas už kitą tobulesnius pasaulio vaizdinius, atsidūrėme savo ambicijų, dvejonų, apsisprendimų ir pasirinkimų aklavietėje, nors ir prasilenkdami su „kultūringai“ mąstančiu pasauliu, visą dėmesį sutelkdami ekonominės gerovės kūrimui, pamiršdami, kad ne vien duona ir žaidimais žmogus sotus.

Didžiajame tautos dokumente – Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ siekiama išties nemenkų, aktualių ir prasmingų tikslų. Esminė vizija: „Lietuva – tavo sėkmės šalis, kurioje gera gyventi ir dirbti“, gyvavusi iki kovo mėnesio pabaigos, nuteikė gana optimistiškai. Dabar „sėkmės šalis“ jau tapo *sumania* šalimi. Tačiau apžvelgę bendrą ketinimų paketą patenkame į mitinės karalystės pasaulį, į tuos laikus, kai pasirašius sutartį krauju privalėjome parduoti iš pradžių sielą, vėliau kūną, viltis, ketinimus ir svajones, taip ir neišsivadavę iš savo pačių paspęstų spąstų.

Iliuzijų mugė, arba kas mūsų laukia kitoje veidrodžio pusėje

Drąsi šalis pasirinko naujus prioritetus. Plačiai inicijuota Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“ turėtų tapti globaliu tautiniu manifestu, gairėmis ateičiai ir visuotinio tikėjimo apsiareiškimu. Kaip rašoma oficialiame strategijos tinklalapyje, „Lietuva 2030 – tai mūsų visų susitarimas“, grindžiamas žmonių siūlymais ir mintimis, kai daugiau kaip „tūkstantis pasiūlytų idėjų [tiesa, kol kas iš geidaujamo tūkstančio, remiantis idėjų skaitiklio rodmenimis, gauta daugiau kaip trys šimtai – R. R.] virto dvidešimtmetį aprėpiančiu šalies raidos dokumentu“, taip siekiant pažadinti, paakinti ir visuomenės, ir kiekvieno jos nario kūrybiškumą, siekiant padėti „Lietuvai tapti modernia, veržlia, atvira pasauliui, puoselėjančia savo nacionalinį tapatumą šalimi“ (*Lietuva 2030: Vizijos projektas*).

Prieš metus pradėtas rengti dokumentas tapo mus vienijančių idealų ir vertybių sąvadu. Šiuo metu trisdešimt keturis puslapius apimanti vizija yra gyva ir dinamiška – tai procesas, kurio prioritetai nuolat keičiasi, atrandamos vis naujesnės idėjos ir kyla vis puikesnių sumanymų. Taip sėkmės šalis virto *sumania* šalimi, kurioje gera arba verta gyventi ir dirbti (*Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“: Projektas diskusijoms*, p. 8), o strategija „Lietuva 2030“, kaip ir dera reklaminiams verslo projektams, mūsų sėkmės keliu (gana originalus prasmų virsmas – *sėkmės* įvaizdis išliko, „šaliai“ virstant „keliu“), kviečiant „eikime juo drauge“ (ten pat, p. 2), nors ir neaišku, su kuo mums pakeliui.

Tačiau grįžkime prie esminių vertybių, kurios postuluojamos dokumente. Aptarkime sumanią visuomenę, sumanią ekonomiką, sumanią valdžią, kurios *sumaniai* tvarkysis. Didžiajame lietuvių kalbos žodyne žodis „sumanus“ turi dvi reikšmes:

1. kuris greitai sumeta, susiorientuoja, nuovokus, 2. kuris sugeba ką su išmone, išradingai padaryti, galvotas, „sumaniai“, apgalvotai, išmaningai atliktas (*Lietuvių kalbos žodynas*, t. I–XX, 1941–2002: elektroninis variantas). Dabartinės lietuvių kalbos žodyne šis žodis „sumanus“ siejamamas labiau su greitumu sumanant ir gudrumu (p. 764). Išmaningumo ir gudrumo reikės nemažai, nes, įgyvendinus viziją, 2030 m. Lietuva bus tarp 10 pažangiausių ES valstybių narių pagal: gyvenimo kokybės indeksą (dabar 23 vieta ES), laimės indeksą (dabar 20 vieta ES), demokratijos indeksą (dabar 21 vieta ES), pasaulio konkurencingumo indeksą (dabar 19 vieta ES), globalizacijos indeksą (dabar 26 vieta ES), suminį inovatyvumo indeksą (dabar 25 vieta ES) ir kitus indeksus (*Lietuva 2030: Vizijos projektas*). Nors ilgainiui gali paaiškėti, kad 2030-ieji jau čia pat, o mes vis dar nebaigėme kurti sumanios šalies, einančios sėkmės keliu, vizijos, bet užmojai imponuoja konkrečiais siekiniais ar bent jų iliuzijomis. Tačiau pergalingą retoriką paliksime būsimiems nugalėtojams ir pamėginsime pasiaiškinti, kuo remsimės šioje nelengvoje kelionėje, t. y. kopdami aukštyn indeksų kopėčiomis. Kaip kursime sumanią visuomenę?

Trys (ar beveik trys) milijonai kūrėjų yra sumanios visuomenės pagrindas. Trys milijonai kūrėjų šiais visuotinės emigracijos, siekiant geresnio duonos kąsnio ir saugesnės ateities, laikais atrodo kaip totali mistifikacija, bent apytiksliai nutuokiant emigracijos mastus ir integracijos į naujas emigrantų bendruomenes platumą. Ar veikli ir solidari, atvira ir pasirengusi ateities iššūkiams visuomenė (taip ji pristatoma strategijoje), stengsis tarp kitų užduočių sukurti ir turtingą kultūrinę terpę, t. y., ar investuos į kultūrą, ar rūpinsis jos plėtra, kurs viešąsias kultūros institucijas ir integruos jas į visuomenę, ar skatins visuomenės dalyvavimą kultūros procesuose, kaip tai pristatoma strategijoje (*Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“: Projektas diskusijoms*, p. 12). Ar apskritai bus pajėgi susivokti pasaulyje, praradančiame esmines vertybes, kultūrinį pagrindą ir tradicijas? Tiesa, Lietuvos ekonominei ir socialinei gerovei kurti, kultūrai puoselėti planuojama pasitelkti ir pasaulio lietuvius (p. 10), tačiau tikėtis, kad lietuvių kultūra, menas, literatūra bus svarbesni kituose kraštuose gyvenantiems negu tiems, kurie liko Lietuvoje, yra gana naivu.

Kultūra, jos kūrimas ir puoselėjimas mūsų strategijoje tėra nežymus ir nereikšmingas foninis (butaforinis) strategijos elementas, virtęs savaime egzistuojančia visuomenės raiškos dalimi: neatsitiktinai populiariausias frazeologizmas – „aukšta darbo kultūra“, ir tai verčia susimąstyti apie pasirenkamus prioritetus.

Kaip savaiminė duotybė strategijos vizijoje kultūra paliekama saugoti ir kurti pati save. Visuotiniai gelbėjimo ar kultūros puoselėjimo mechanizmai galėtų sukurti lietuvišką precedentą: viską pradedame nuo kultūros. Deja, kol kas taip neįvyko ir neplanuojama, kad įvyks. Tą rodo ir perpus mažesnės kultūrai skiriamos lėšos negu kitose Europos šalyse. Įdomu, kokią vietą ES užimtume pagal kultūros finansavimo ir mecenavimo indeksą, juo labiau kad privataus kultūros rėmimo tradicijos per dvidešimt nepriklausomybės metų taip ir nepavyko įžiebt.

Visuomenės balso sureikšminimas, gausus jaunimo dalyvavimas, aptarimai savivaldybėse rengiant šį futuristinį projektą, imituoja sudėtingus vizijos kūrimo veiksmus ir atideda jos įgyvendinimo pradžią iki geresnių laikų.

Tiesa, dabar už bendradarbiavimą vizijos projekte „Lietuva 2300“, tinklalapyje pakelti virtualią ranką už viziją galimybės nebėra. Bet galima sekti strategijos projekto „Lietuva 2030“ aktualijas socialiniame tinkle Facebook <http://www.facebook.com/Lietuva2030>. Deja, šiam valstybinės organizacijos puslapiui simpatizuoja tik daugiau kaip trys tūkstančiai žmonių ir patys vizionieriai iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Kiti horizontai: strategijos, patirtys, sprendimai

Kitos dvi Baltijos šalys, sėkmingai įveikusios vizijų kūrimo labirintus, jau pradėjo įgyvendinti savo nacionalines strategijas ne tik popieriuje, bet ir konkrečiais sprendimais ir darbais.

Estijos nacionalinė strategija *Estonian National Strategy on Sustainable Development Sustainable Estonia 21* buvo pradėta rengti 2001 m. ir patvirtinta Estijos Vyriausybės 2005 m. Septyniasdešimt devynių puslapių dokumentas, kaip esminė šalies ir visuomenės strategija iki 2030 m., kelia pagrindinį tikslą – reikalavimus, kylančius iš pasaulinės konkurencijos, sėkmingai derinti su tvaraus vystymosi principais ir tradicinių Estijos vertybių išsaugojimu (*National Strategy on Sustainable Development “Sustainable Estonia 21”, p. 4*).

Tvarios plėtros nacionalinė strategija „Tvarioji Estija 21“ pateikia šiuos prioritetinius ateities uždavinius – tai gyvybinga Estijos kultūros erdvė, gerovės augimas, koherentiška visuomenė ir ekologinė pusiausvyra. Kodėl kultūra iškeliamą į pirmą vietą? Paaškinama įtikinamai: Estijos tautos ir kultūros tvarumas yra kertinis Estijos tvarios plėtros akmuo, estų tapatumo stiprinimas (*persistence*) yra esminis šalies vystymosi prioritetas (p. 13).

Latvijos nacionalinė strategija „Latvija 2030“ buvo pradėta kurti 2007 m. vasarą, 2008 m. spalį tuo tikslu surengtas nacionalinis forumas *“Take-off. Latvia 2030”*, pirmoji strategijos versija pateikta 2009 m. vasarą, prieš metus strategija patvirtinta Latvijos Seime (*Sustainable Development Strategy of Latvia until 2030 “Latvija 2030”*).

Pasak rengėjų, išsamiai ištyrę ir aptarę globalinius iššūkius, kapitalo koncepcijas, strateginius principus, pirmuoju prioritetu jie pasirinko kultūros plėtrą – tai jos saugojimas, interaktyvinimas ir turtinimas. Tuo siekiama apsaugoti ir gausinti Latvijos kultūros kapitalą, skatinti domėjimąsi šalies kultūros erdve, kurti konkurencingą nacionalinį tapatumą, paremtą visuomenės kūrybingumu, kokybišką kultūrą ir jai palankią terpę (p. 13).

Atsiliekame ištisu dešimtmečiu nuo Estijos nacionalinės strategijos kūrimo starto (net nesinori galvoti, kiek metų atsiliksime nuo realių darbų pradžios), žingsniuojame

kiek mažesniu atstumu atsilikę, bet vis tiek iš paskos Latvijai ir vis dar klaidžiojame, tarsi būtume atsidūrę paraleliniame pasaulyje, skurdžios realybės ir nuskurdintos kultūros akivaizdoje kaip tas Buridano asilas vis dar svarstome ką pasirinkti...

Reformų pavojai, kultūros akibrokštai ir nacionaliniai akivarai

Europos Sąjungos nurodymu Lietuva parengė ir kitą svarbią strateginę studiją – tai Nacionalinė reformų darbotvarkė 2014–2020 m. Ją rengė Ūkio ministerija, galutinį variantą patvirtino Lietuvos Vyriausybė. Tai pagrindinis veiklos ir finansų dokumentas ateinantiems šešeriems metams.

Ūkio ministerijos tinklalapyje rašoma: „Lietuvos Nacionalinė reformų darbotvarkė (*National Reform Programme*) apibendrina pagrindines struktūrines reformas šalinant kliūtis Lietuvos ekonomikos augimui ir siekiant strategijos „Europa 2020 m.“ tikslų“ (*Nacionalinė reformų darbotvarkė*). Atsižvelgus į proteguojamus prioritetus: pažangus, tvarus ir integracinis ES ekonomikos augimas, kurių įgyvendinimas bus matuojamas kiekybiniais rodikliais (tikslais), galime neabejoti, kad kultūrai vietos atsiras nedaug. Tiesa, siekiant didinti Lietuvos konkurencingumą, tarp numatytų prioritetinių krypčių kaip viena iš naujų ūkio sričių yra įvardytos kūrybinės ir kultūrinės industrijos, tačiau jų veiklai, kaip ir kitoms su kultūra siejamoms veikloms, finansavimas nenumatytas.

Kokie galimi paramos kultūrai ateities scenarijai? Pirmas: kultūrai finansavimo nereikia, nes kurdama nuo 5 iki 8 proc. BVP (bendrojo vidaus produkto), ji galėtų ir pati išsilaikyti, bet, deja, tie pinigai keliauja į bendrą valstybės katilą ir kultūrai grįžta ne materialiu, o dvasiniu pavidalu, arba pasamprotavimais apie nepelningos išlaikytinės dalį. Antras: jei kultūra pati savaime yra vertybė, tai ji turi ieškoti vidinių resursų arba nežemiško egzistavimo galimybių. Trečias: Europos Komisija, tyrinédama Lietuvos reformų darbotvarkę strategijos „Europa 2020“ kontekste, deramai įvertins tautinių-ekonominių susireikšminimą globalios ir tvarios ateities labui ir padės išsivaduoti iš dirbtinių „gyvenimo kokybės“ gniaužtų.

Inovacijos, industrijos ir tradicijos

Pažangus, tvarus ir integracinis augimas yra Europos Komisijos formuojamos strategijos „Europa 2020“ prioritetai. Tiesa, kartu su šia strategija parengta nemažai ir kitų dokumentų, teigiančių ir skatinančių inovatyvų kultūros erdvės formavimą, puoselėjimą ir skatinimą. Tarp jų Europos Sąjungos Tarybos Žalioji knyga *Išlaisvinant kultūros ir kūrybinių industrijų potencialą* [Green Paper *Unlocking the Potential of Cultural and Creative Industries*].

Europos Sąjungos Tarybos prašymu buvo tiriama kultūros ir kūrybinių industrijų veikla ir prognozuojamas potencialo galimybės, tarp responduojamų – nacionaliniu, regioniniu ir lokaliu lygmenimis – devyniolikos ES narių (Austrijos, Belgijos, Bulgarijos, Čekijos Respublikos, Danijos, Estijos, Suomijos, Prancūzijos, Vokietijos, Airijos, Italijos, Latvijos ir kt.) Lietuva nebuvo pakviesta (Commission Staff Working Document Analysis of the Consultation Launched by the Green Paper *“Unlocking the Potential of Cultural and Creative Industries”*, p. 5).

„Jei Europa nori išlikti konkurencinga kintančiame pasaulyje, ji privalo sudaryti tinkamas sąlygas kūrybiškumui ir inovacijoms, kad suklestėtų naujoviška verslumo kultūra“ (Baross 2009, p. 2), tai viena iš esminių strateginių pozicijų, siekiant, kad atsirastų daugiau naujų kultūros erdvių.

Šažmoningas atsisakymas kultūros veiklų ar įsivaizdavimas, kad mūsų šalis gali išgyventi tik ekonominiais laimėjimais, yra pražūtingi. „Kultūra“ ir „kūrybiškumas“ yra nepaprastai svarbūs „gyvenimo kokybės“ rodikliai, kaip ir kūrybingas šiuolaikiškas tautinių tradicijų plėtojimas ir sklaida.

Propaguoti nematerialaus kultūros paveldą pradėta 1990 m. kaip atsvarą materialiajam pasaulio paveldui. Naująja universalia metakalba įvardijamas nematerialusis paveldas apima ir tradicijas, ir gyvenimo raiškos formas, paveldėtas ir perduodamas iš kartos į kartą, tokias kaip žodinės kūrybos ir pasakojimo tradicija, scenos menas, papročiai, apeigos, šventiniai renginiai ir kasdienybės reiškiniai, žinios ir praktika, susijusi su tradiciniais ir naujoviškais, bet tradicija paremtais amatais su gamtos ir visatos žiniomis.

UNESCO parengti norminiai dokumentai apie įvairių šalių nacionalinį nematerialiosios kultūros paveldą, įteisino naują požiūrį į nacionalines kultūrinės tradicijas, aktualizavo kultūros sklaidą, plėtojo, pagyvino kultūrinį turizmą, kultūros, amatų ir verslo glaudūs ryšiai paskatino bendruomenių atsinaujinimą. Dauguma Europos šalių jau parengė ir paskelbė nacionalinius nematerialiojo kultūros paveldo sąrašus: Austrijos sąrašas apima keturiasdešimt penkis objektus, tarp jų austrų liaudies šokių sąjūdžiai, Šaulių klubai Zalcburge, sakalų augintojų tradicijos ir kt. (*Intangible Cultural Heritage in Austria*), Vengrijos sąrašė aštuoni objektai, tarp jų Buso šventės Mohácsse, Užgavėnių persirengėlių eitynes, molio dirbinių žiedimo tradicijas Mezötüre ir kt. (*Intangible Cultural Heritage in Hungary*).

Šiomet UNESCO planuoja parengti informacinį leidinį apie nacionalinio nematerialiojo paveldo sąrašus. Lietuva šioje srityje rezultatais kol kas pasigirti negali. Gal mes virstame balta dėme Europos kultūros veiklų žemėlapyje?

Kultūros gairės popieriuje ir realybėje

Vieni strateginiai dokumentai, sėkmingai eliminuojantys kultūrą (ir jos „eilutę“) iš biudžeto, savimonės ir akiračio, kuriami Europos Sąjungai paliepus ir mums „savus“ prioritetus pasirinkus. Kiti, kuriais siekiama kultūrai grąžinti prioritetinį vaidmenį, yra kuriami suvokiant būtinybę keisti esamą padėtį.

2010 m. birželio 30 d. Seimas, tvirtindamas Lietuvos kultūros politikos kaitos gaires, pabrėžė, kad „kultūra ir kūrybiškumas yra svarbiausi Lietuvos ištekliai“, todėl „kultūros padėtis Lietuvoje reikalauja kritinio požiūrio, dėmesio ir teigiamų pokyčių“, taip pat būtina „išsaugoti visuomenės kultūrinį tapatumą ir suteikti kultūrai prioritetinės valstybės remiamos srities statusą“ (*Lietuvos kultūros politikos gairės*), svarbiausias uždavinys būtų „įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį, teikiant prioritetą kultūros politikai“.

Ar tai nėra tik proginis kultūros pagarbinimas, kuris buvo ir yra tik gražių žodžių priedanga, maskuojanti tikrąjį – nesuinteresuotą, net niekinamą valdžios požiūrį?

Ne veltui visuose viešuose naujų kultūros politikos gairių aptarimuose – per seminarą Nacionalinėje dailės galerijoje, Lietuvos radijo programoje „Kultūros savaitė“ 2011 m. vasario pradžioje, Vilniaus knygų mugėje surengtoje diskusijoje „Kultūra ir visuomenė: ar „perkrausime“ santykius?“ pagrįstai buvo abejojama naująja kultūros politika.

Nejaugi pasiteisins niūri prognozė: „Veiksminga Lietuvos kultūros politikos strategija – misija neįmanoma?“

Kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo sėkmė priklausys nuo daugybės veiksnių. Visų pirma, nuo kultūros politikų politinės valios – kartais atrodo, kad ir jie jaučiasi nesmagiai, krizėms ištikus, gindami tokį mažai kam bereikalingą visuomenės gyvenimo „posluoksni“ – kultūrą. Daug lems ir žmonės, kuriantys kultūrą, ne kūrybinga visuomenė apskritai, bet konkretūs kūrėjai, tyrėjai, leidėjai, taip pat populiarintojai ir vartotojai. Kultūra primena didžiulį amorfišką organizmą, kuriam reikia nemažai planktono, kad išgyventų jis pats ir leistų išgyventi visoms smulkioms ir vidutinėms žuvelėms didžiajame vandenyne. Tikint, kad kultūra daro žmones laimingesnius.

Laimingumo indeksai, kultūra ir tautinis pradžiamokslis

Atsisakydami lietuviybės puoselėjimo kaip konstantos, strategijos „Lietuvoje 2030“ kūrėjai lengva ranka atsikratė esminės tapatumo išsaugojimo paradigmos, pasmerkdami, kad ją kaip pasakų mergelę praris mistinis nacionalumo slibinas. Tokia duoklė šiuolaikinėms ideologinėms madoms pražūtinga mažų valstybių savitumui.

„Ne žemės derlumui, ne drabužių įvairumui, ne šalies gražumui, ne miestų ir pilių stiprumui laikosi tautos, bet daugiausia išlaikydamos savąją kalbą, kuri didina ir palaiko bendrumą, santaiką ir brolišką meilę. Gimtoji kalba yra bendrosios meilės ryšys, vienybės motina, pilietiškumo tėvas, valstybės sargas. Sunaikink kalbą – sunaikinsi santaiką, vienybę ir dorybę. Sunaikink kalbą – sunaikinsi dangaus saulę, sujauksi pasaulio tvarką, atimsi gyvybę ir garbę“, daugiau kaip prieš keturis šimtus metų rašė Mikalojus Daukša „Prakalboje į malonųjį skaitytoją“ (Postilė).

Deja, dabarties sumaištyje tautinė savivoka jau virsta proginiu tuščiažodžiavimu. Nebesuvokiame esminių dalykų, kurie laiko mus pririšę prie tautos ir žemės, tai bendrumas, vienybė, pilietiškumas, valstybingumo ir tapatumo jausmas, nesvarbu, kokios yra tavo asmeninės identifikacijos – tapatumo pagrindai būtini.

Aukštoji ir žemoji kultūra, praradimai ir atradimai, elgsena ir jausenos, reikšmės ir vertės, kaip neatsiejama kultūros vyksmo ir tapsmo idilija, gražina mus šių laikų link:

„Populiarioje vartosenoje kultūros sąvoka yra tapusi tokia tąsi, kad kone bet ką galima pavadinti kultūra, bent angliškai. Ši tendencija įsitvirtino ir vokiečių kalboje, kiek mažiau prancūzų, dar mažiau lietuvių, bet angliškai darosi įmanoma bet kurį žmogaus reiškinį ap-
tarti kaip kultūrą. Vienos dienos skaitymuose surandi – sporto kultūra, krautuvių kultūra, jaunimo, cirko, keliavimo ir kompiuterių kultūra. Be to – dar emociologines subkultūras, tai yra skirtingus būdus reikšti ar kontroliuoti savo jausmus.“

(Kavolis 1996, p. 17)

Plačioji kultūros samprata niveliuoja kultūros unikalumą ir svarbą. Apibendrinti vaizdai imituoja tikrąybę. Tikras pasaulis lieka kažkur anapus.

Tada įsigali laimės indeksas, bet vieniems laimė yra trykštantys masinės kultūros fontanai, o kiti jaučiasi laimingi dėl visiškai kitoniškų priežasčių. Taip prieš penkerius metus „Anglijos naujosios ekonomikos fondas atliko tyrimą ir pagal gautus duomenis apskaičiavo pasaulio šalių laimingumo indeksą. Pirmoji šiame sąrašė atsidūrė mažytė valstybėlė Vanuatu, antroji liko Kolumbija, trečia – Kosta Rika, ketvirta – Dominikos Respublika, o penkta – Panama. Paskutinė 178-oji vieta atiteko Zimbabvei. Lietuva atsidūrė 149-ojoje pozicijoje, aplenkdamą Jungtines Amerikos Valstijas, kurios liko 150-osios. Mūsų broliai latviai liko 160-ojoje, o estai – tik 173-iojoje pozicijose. Šis indeksas parodo, ar šalis gali savo piliečiams užtikrinti gerą ir laimingą gyvenimą kaip įmanoma mažiau žalojant gamtą, nuo kurios priklauso mūsų visų gyvenimas“ (*Pasaulio laimingumo indeksas*).

Pasak *Gallup World Poll* tyrėjų, remiantis 2005–2009 m. duomenimis, laimingiausių pasaulio šalių penketukas nesikeičia jau kurį laiką: tai Danija, Suomija, Norvegija, Švedija ir Nyderlandai, kurių piliečiai mėgaujasi vienodai aukštu gerovės lygiu. Įdomu, kad „Lietuva pralenkia ne tik kaimynus latvius, bet ir estus, kurie užima reitinge 90-tą vietą, bei portugalus (70-ta vieta). Vis dėlto tarp Europos šalių, kad ir kaip neblogai

atrodytume pasaulyje, laimės pojūčiu mes pasigirti negalime – daugelis europiečių už lietuvius laimingesni“ (Saukienė 2010).

Remiantis *World Database of Happiness* rezultatais, 2008 m. „Lietuva atsidūrė 26-oje vietoje iš 27 ES narių. Savo gyvenimo kokybę lietuviai įvertino 4,9 balo iš 10. Nelaimingesni už mus buvo tik bulgarai, kurių laimės indeksas – 4,4“ (ten pat).

Jei mes ir toliau remsimės tariamais prioritetais, bent jau šiuo rodikliu galėsime pirmauti Europos Sąjungoje, nors ir suprasdami, kad nacionalumo saugojimas ir stiprinimas yra būtinas tapatybei ginti, bet pasirinkdami vertingesnį – laimingumo koeficientą laimėsime pagrindinį prizą – amžinybę. Tiesa, amerikiečių moderniosios lingvistikos kūrėjo ir neoliberalaus kapitalizmo kritiko Naomo Chomskio mintys apie „būtiną iliuziją“ aktualios ir šiandien: „Vizijomis aš vadinu visuomenės ateities visuomenės koncepciją, kuri įkvepia gyvybę tam, ką mes dabar darome, koncepciją visuomenės, kurioje norėtų gyventi padorus žmogus. Tikslais aš vadinu pasirinkimus ir užduotis, kurios yra pasiekiamos, kurias mes vienaip ar kitaip vykdysime vedami vizijos, nors ji būtų tolima ir miglota“ (Chomsky 2006, 72). Kokiomis vizijomis mes vadovaujamės šiandien ir vadovausimės rytoj?

Naujausios iniciatyvos

Europos kultūros fondas e-zine skelbia pavojų dėl kultūros likimo Europoje „Ar tu dar tiki kultūros galia?“. Tai *Culture Action Europe* iniciatyva, kurią palaiko Europos kultūros fondas.

Europos Komisija pradėjo oficialias diskusijas dėl naujo ES biudžeto, aptardama ir kultūrai skiriamą vietą. Komisija formuos ir kultūros turinį ES programose. Šie sprendimai turės didžiulę įtaką ateinančių dešimt metų sprendžiant paramos kultūrai klausimus nacionalinių vyriausybių ir ES politikos lygmenimis. Tai tiesiogiai paveiks visus europiečius.

Šiuo metu tiesioginė parama menui ir kultūrai yra 0,05 procento viso ES biudžeto. Kreipimesi rašoma, kad „Mes esame daugiau“, tai tie 0,05 procento tinkamai neatspindi meno ir kultūros svarbos visoje Europoje, todėl siekiama, kad naujajame ES biudžete parama kultūrai būtų padidinta.

„Mes negalime laukti dar dešimtmetį. Mums reikia surinkti kuo daugiau parašų ir tai įmanoma, iki liepos pasitelkiant kuo daugiau vyriausybių ir politikų“.

Parašai renkami puslapyje <http://www.wearemore.eu/manifesto>. Taip pat kviečiama paskelbti kreipimąsi savo tinklalapyje, tinklaraštyje ar forume. Ar persiųsti šį pranešimą į savo tinklus, skatinant pasirašyti manifestą ir siūlant naujus kvietimus.

Dabar buvo surinkta daugiau kaip dvidešimt du tūkstančiai parašų.

„Mes esame daugiau“, *We are more* (2010–2013) yra Europos masto meno propagavimo kampanija, kuri bus naudojama vedant politines ir finansines derybas dėl

Europos Sąjungos veiksmų programos 2014–2020 m. pasisakant už kultūrą ir meną. Europos kultūros forume, kuris rugsėjo 8–11 d. vyko Vroclave, tarp kitų diskusijų ir *workshopų* vyko propagandinis seminaras „Mes esame daugiau“, kuriame kultūros operatorių veikla buvo siekiama pasiremti propaguojant kampaniją, išbandant argumentus ir derinant juos nacionaliniu mastu.

Ar mes tikime kultūros galia? Taip. Ir kartu nuveiksime išties daugiau, nei ieškodami laimės kaip juodos katės tamsiame kambaryje, ypač jei jos ten nėra.

* * *

Kaip paskatinti kūrybingos Lietuvos ateitį? Ką konkrečiau galėtume nuveikti Lietuvos kultūros labui? Bent jau suteikti galimybę Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą kuruoti Kultūros ministerijai, kad kultūros rėmimas, skatinimas ir stiprinimas būtų kultūrą, o ne ūkį, finansus ar kitas mūsų geroves kuruojančios institucijos privilegija. Kad kultūra taptų tuo, kas mus sieja su pasauliu, o ne tuo, kas mus išskiria iš kitų. Žinoma, kalbu apie savitumą, o ne apie kultūros neigimą ir diskriminavimą, kas jau tampa nepataisomu valdžios įpročiu. Kad Lietuvoje nereikėtų įvesti tokių sąvokų kaip „kentėjimo kultūra ir aimanavimo kultūra“, atspindinčių apgailėtinas realijas (Kavolis 1996, p. 17).

Kultūros dabartis ir ateities veiklos

Paveldas ir kultūrinis turizmas, kaip neatsiejama šiuolaikinės tvarios politikos dalis, skatina ir regionų kultūros plėtojimą, tradicijų puoselėjimą, inovatyvių požiūrių įgyvendinimą. Inovacijų skatinimas reikalauja plėsti savo akiratį, išmanymą ir požiūrį, taip įveikiant kaip vieną didžiausių nacionalinių problemų įvardijamą atotrūkį tarp paveldo apsaugos sistemos ir turizmo (Vaišvilaitė 2009, p. 13).

Keičiant Turizmo departamento nuostatas kultūros paveldo atžvilgiu, veiklos kryptys vis dar nesusietos su Europoje vykdomomis iniciatyvomis, išskyrus projektus, kurie buvo pradėti ir dauguma jų baigti prieš ketverius metus. 2007–2008 m. Europos Komisija inicijavo projektą „Lietuvos turizmo traukos vietovė 2008. Nematerialus paveldas“, kurio laimėtoju tapo Žemaitijos nacionalinis parkas, pristatęs tradicinę etnografinę šventę Užgavėnes ir senuosius amatus – medinių kaukių drožybą ir projektą „Plateliai – nematerialaus paveldo puoselėjimas“ (projekto aprašymas ir nuotraukos internetiniame projekto puslapyje <http://www.zemaitijosnp.lt>). Tuo pačiu metu kaip „Patraukliausių Europos turizmo vietovių“ (EDEN, angl. *European Destinations of Excellence*) projektai buvo įgyvendinta daugybė įdomių sumanymų, pvz., kelionė Senojo pašto trakto „Sankt Peterburgas–Varšuva“ atkarpa Utenos apskrityje ir kt. 2007 m. buvo pradėtas Jono Pauliaus II piligrimų kelio projektas, kuris turėjo tęstis iki 2013 m., tačiau paskutinė informacija Valstybinio turizmo departamento

tinklalapyje datuojama 2008 m. (http://www.tourism.lt/piligrimu_kelias/?SECTION_ID=483 [2011-07-26]). Nors Lietuvos Vyskupų konferencija, Katalikų interneto tarnyba sukūrė ir palaiko Jono Pauliaus II piligrimų kelio interneto svetainę, kviesdama apsilankyti svetainėje adresu www.pilgrimukelias.lt.

Tiesa, EDEN projektas ir toliau apdovanoja naujas, mažai žinomas Europos turizmo vietas 27 šalyse narėse ir šalyse kandidatėse, skleisdamas visoje Europos Sąjungoje tvarią praktiką, taikomą apdovanotose vietovėse, ir paversdamas šias vietas išstisus metus veikiančiomis turizmo vietovėmis. „Todėl šiuo procesu siekiama sumažinti žmonių srautus perpildytose turizmo vietovėse“ (<http://www.tourism.lt/eden-2011/index.php?id=1> [2011-07-26]). Tapti EDEN nominatais pretendentų buvo išties įdomių. Taip 2009 m. pirmąją vietą užėmė projektas „Nemuno deltos regioninis parkas – išskirtinė gamtos, kultūros ir turizmo darnos vietovė“, antrąsias vietas – projektas „Neries regioninis parkas: atrask, pažink, išsaugok!“ ir Biržų regioninio parko projektas „Kelionė į žemės gelmių muziejų“, trečiąją vietą – „Gražutės regioninis parkas – Baltijos aukštumų ledyninės praeities geoparkas“. 2010 m. buvo skirti EDEN darniajam vandens turizmui ir pirmoji vieta atiteko projektui „Zarasų kraštas – dangaus krantas žemėje“, antroji – „Nacionalinei vandens turizmo trasai Pietų Dzūkijoje Ančios ežeru, Baltosios Ančios upe iki Nemuno“, trečioji buvo suteikta projektui „Dubysa – vandens turizmo ir darnios plėtros santarvė“. Tačiau kultūros paveldo klausimai paliečiami gana rezervuotai, nors teikiant projektus yra pabrėžiama: „Pasirinktos temos atskleidžia įvairius Europos regionų vertybių aspektus ir vienaip ar kitaip yra susijusios su tvaria plėtra – kultūros, ekonomikos, vietos dalyvavimo arba aplinkos atžvilgiu. Dalyvaujančios vietovės turi parodyti, kad pagal tų metų EDEN temą vykdoma pelninga turizmo veikla. EDEN temos suteikia galimybę pademonstruoti didžiulę Europos įvairovę, įskaitant jos gamtos išteklius, istorinį paveldą, tradicines šventes, vietos virtuvę ir t. t.“ (<http://www.tourism.lt/eden-2011/index.php?id=3> [2011-07-26]).

Atverti paveldą turizmui reikalingos politinės, regioninės ir vietinės iniciatyvos, nematerialiojo kultūros paveldo sklaidos programa, nacionalinio sąrašo, arba registro, rengimas, skelbimas ir plėtojimas – vienas svarbiausių uždavinių. Jį inicijuoja Kultūros ministerija, tačiau reikalingos visų institucijų, organizacijų, agentūrų pastangos: „Bendra kultūra – bendros problemos, bet sykiu ir bendri sprendimai“ (Edgren 2009, p. 15). Tai turėtų būti ir turizmo infrastruktūros plėtros prioritetas.

Kultūrinis turizmas sietinas su kintančiais paveldo kontekstais ir reikšmėmis, iš naujo įvertinant paveldo idėją, atsižvelgus į platesnius europinius kultūrinius ir socialinius kontekstus, taip konkurencingos modernios rinkodaros kompanijos, kaip „Europos kultūros miestai“, kurioje kiekvienam pasirinktam objektui buvo suteikiamas išskirtinis ženklas, tapo itin svarbia kultūrinio demokratizavimo paradigma. Taip iš pradžių vadinosi Europos Sąjungos projektas, kuris patvirtino, kad „pagrindiniai turistų traukos objektai yra kultūra, paveldas ir menai“ (Robinson 2009, p. 16, 17). Vėliau šis sumanymas tapo žinomas kaip „Europos kultūros sostinės“.

„Naujų“ kultūros paveldo formų, „naujos kalbos“, „naujų istorijų“ ieškojimas ir „naujų interpretacijų“ kūrimas, suvokiant keliamus kultūriniam turizmui uždavinius – sudominti, patraukti, intriguoti, yra neatsiejama kultūrinio turizmo dalis.

Orientavimasis į kultūrinio turizmo auditoriją priklauso nuo daugybės faktorių: amžiaus, tautybės, poreikių, interesų, išsilavinimo ir pan. Apskritai „turistai vis labiau siekia tam tikro asmeninio ryšio su kultūros paveldu“ (Robinson 2009, p. 18), todėl iki šiol domimasi Antrojo pasaulinio karo metais, genocido ir holokausto „gyvąja atmintimi“.

Kultūrinio turizmo samprata šiandien itin plati ir daugialypė. Svarbią vietą patys turistai skiria „kasdienybės kultūros“ pažinimui: dauguma turistų linkę apsipirkti, užkandžiauti, linksintis, todėl prasminga organizavimo strategija ir paprastus dalykus gali paversti „nepaprastomis patirtimis“. Taigi itin svarbu organizuojant kultūrinį turizmą domėtis ne tik, kiek turistų „apsilanko, bet ir jų patirtimi: kokias prasmes jie suteikia kultūros paveldui“, kokie turistų elgesio modeliai, kaip suprastinas kultūros paveldas sparčiai kintančios visuomenės ir daugiakultūrinio pasaulio kontekste, koks būtų bendras kultūrinis kraštovaizdis ar kokia būtų bendra kultūros kelio ar maršruto idėja, kaip susieti skirtingas paveldo formas – materialųjį ir nematerialųjį kultūros paveldus, nepamirštant pabrėžti „pasakojimo vaidmenį – jis gali padaryti kultūros paveldą prasmingą ir svarbų turistams“ (Robinson 2009, p. 23).

Europa Nostra, paneuropinė nevyriausybinė ir ne pelno paveldo organizacijų federacija, siekianti vadovauti formuojant ir įgyvendinant paveldo politiką Europos mastu, 2006 m. priėmė Maltos deklaraciją, apibrėžusią svarbiausias kultūrinės Europos nuostatas (http://www.europanostra.org/OS/declaration_culturaltourism.htm [2011-07-26]).

„Kultūrinis turizmas – viena svarbiausių Europos ekonomikos augimo ir plėtros varomųjų jėgų, jis leidžia geriau suprasti didelę Europos regionų kultūrų įvairovę ir bendrą Europos paveldą“ (*Europa Nostra*, 2006). Be galo svarbus su kultūrinio turizmu susijusių nacionalinių ir vietinių institucijų, kultūros, paveldo ir turizmo institucijų aktyvus dalyvavimas: „Skatinti darnų ir tvarų kultūrinį turizmą – vadinasi, investuoti į kultūros paveldo sritis, prikelti jas naujam gyvenimui, gauti galimybę susipažinti su paveldo objektais ir veiklomis, autentiškai pristatančiomis kokios nors vietovės kultūros paveldą, charakterį ir istoriją“ (Miurzyn 2009, p. 61).

Įvaizdžių kūrimas kaip neatsiejama kultūros dalis

Siekiant sudominti savo šalimi, jos istorija ir praeitimi, įvaizdžio kūrimas ir jo sklaida užima be galo svarbią vietą. Nesėkmingi lietuvių vaizdiniai, kaip „Lietuva – drąsi šalis“, „Lietuva – sėkmės šalis“, skatina mus apžvelgti kaimyninių šalių patirtis.

Taip Norvegijoje buvo sukurtas naujas įvaizdis „Norvegija – pajūrio ir žvejybos šalis“, atsižvelgiant į tai, kad turistams būtų pasiūlyta tai, ko keliaudami tikisi patys norvegai: pažinti kitus, turėti neoficialių, asmeninių susitikimų, patirti vietos „skonį“, charakterį ir išskirtinumą. Todėl buvo nuspręsta suderinti neregėto grožio gamtos vaizdus su vietos pramone, verslais, produktais, kultūra, istorija ir tradicijomis. Šią idėją įgyvendinti buvo pasiūlyta islandų architektui Gudmundui Jonssonui, kad įspūdinga architektūra perteiktų šalies idėją, panaudojant istoriją, kranto ir jūros elementus, būtų suprojektuotas „Norveg“ pastatas, kuris atplaukiantiems iš jūros būtų kaip švyturys (Herje 2009, p. 24–26). Mažame Norvegijos miestelyje Riorvike valstybės, apskrities savivaldybės ir projektą parėmusių verslininkų pastangomis iškilo didelės traukos objektas, kuris buvo atidarytas 2004 m. ir plačiai žinomas kaip nacionalinės kultūros ir verslo centras (*Norveg – National Coast Cultural Heritage Centre, Coastal Museum and Industries*).

Nacionalinis įvaizdis negali būti primetamas viešųjų ryšių agentūrų. Bendras įvaizdžių kodas jungia tai, kas aktualu kitiems, ir tai, kas mus sieja su kitais ar skiria. Lietuviai nuo seno garsėja vaišingumu, todėl mums net nereikėtų tapti „vaišinga šali mi“, nes mes tokie esame.

Europos kulinarinio paveldo tinklas buvo sukurtas tam, kad turistai be vargo galėtų paragauti regioninių patiekalų visoje Europoje. Kulinarinio paveldo koncepcija sukurta 1995 m. Pietryčių Skonėje, Švedijoje, ir Bornholmo saloje, Danijoje. Idėja buvo tokia patraukli, kad 1998 m. susikūrė Europos regionų kulinarinio paveldo tinklas. Dabar tinklo veikloje dalyvauja jau daugiau kaip 20 regionų. Aukštaitijos regionas į tinklo veiklą įsijungė 2001 m. kaip Utenos apskrities tarptautinis projektas. Šiuo metu šis tinklas jungia dvidešimt Aukštaitijos regiono maitinimo įstaigų, kurios teikia kulinarinio paveldo patiekalus lankytojams (http://www.tourism.lt/lt/dokumentai/ntpp/NTPP_studija_ir_tyrimas.htm#_Toc163534629).

Kultūros ateitis, pozityvios nuostatos, aktualių veiklų plėtojimas, paveldo puoselėjimas ir prasmingų požiūrių į kultūrą ir kūrėjus skatinimas – visa tai yra dabarties realybė ir visa tai mūsų rankose.

Literatūra

- Baros, J. M. 2009. Politinės gairės kitos kadencijos Komisijai. [http:// http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/press_20090903_LT.pdf](http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/press_20090903_LT.pdf). Cit. iš: GreenPaper_creative_industries_lt.pdf, p. 2, In: Green Paper – Unlocking the potential of cultural and creative industries, http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc2577_en.htm [2011-08-22]
- Campaign *we are more – a Europe-wide arts advocacy campaign* <http://www.wearemore.eu/campaign/> [2011-05-14]
- Chomsky, Noam. 2006. *Tikslai ir vizijos*. Kaunas: Kitos knygos.

- Commission Staff Working Document Analysis of the consultation launched by the Green Paper “Unlocking the potential of cultural and creative industries”, Brussels, 25 March 2011, ec.europa.eu/culture/our-policy-development/.../analysis_green_paper.pdf
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. III pataisytas ir papildytas leidimas. Apie 500 žodžių lizdų. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
- Edgren, Helene. 2009. Kultūrinis turizmas – vietos ir laiko patirtis. In: *Kultūros paveldas ir turizmas: Galimybės, poveikis, partnerystė ir valdymas*. Pranešimai, skaityti III Baltijos jūros regiono kultūros paveldo forume, vykusiame 2007 m. rugsėjo 25–27 d. Vilniuje, Lietuvoje. Sudarytoja Marianne Lehtimäki, Baltijos jūros regiono šalių kultūros paveldo monitoringo grupė, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Vilnius, p. 14–15.
- Herje, Torunn. 2009. Kultūros paveldas – vietinės plėtros variklis. In: *Kultūros paveldas ir turizmas: Galimybės, poveikis, partnerystė ir valdymas*. Pranešimai, skaityti III Baltijos jūros regiono kultūros paveldo forume, vykusiame 2007 m. rugsėjo 25–27 d. Vilniuje, Lietuvoje. Sudarytoja Marianne Lehtimäki, Baltijos jūros regiono šalių kultūros paveldo monitoringo grupė, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Vilnius, p. 24–26.
- Intangible Cultural Heritage in Austria*, <http://nationalagentur.unesco.at/cgi-bin/unesco/element.pl?intro=1&lang=en> [2011-05-13]
- Intangible Cultural Heritage in Hungary* <http://szellemiorokseg.hu/eng/index.php?menu=40&m=nemzetibiz> [2011-05-13]
- Kavolis, Vytautas. 1996. *Kultūros dirbtuvė*. Vilnius: Baltos lankos.
- Lietuva 2030: Vizijos projektas*. <http://www.lietuva2030.lt/vizijos-projektas> [2011-05-04]
- Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005, <http://www.lkz.lt/startas.htm> [2011-05-07].
- Lietuvos kultūros politikos gairės*, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=377620&p_query=&p_tr2= [2011-03-23]
- Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“: Projektas diskusijoms*, <http://www.lietuva2030.lt/vizijos-projektas: strategija.pdf> [2011-05-07].
- Miurzyn, Monika A. 2009. Kaip turizmas veikia urbanistinį paveldą: naujos galimybės ir keliamos grėsmės. In: *Kultūros paveldas ir turizmas: Galimybės, poveikis, partnerystė ir valdymas*. Pranešimai, skaityti III Baltijos jūros regiono kultūros paveldo forume, vykusiame 2007 m. rugsėjo 25–27 d. Vilniuje, Lietuvoje. Sudarytoja Marianne Lehtimäki, Baltijos jūros regiono šalių kultūros paveldo monitoringo grupė, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Vilnius, p. 61–66.
- Nacionalinė reformų darbotvarkė*, http://www.ukmin.lt/lt/strategija/2020Europa: Lietuvos Nacionalinė reformų darbotvarkė, NRP_LT.pdf [2011-05-08]
- National Strategy on Sustainable Development „Sustainable Estonia 21“*, Approved by Riigikogu (Parliament of Estonia) on September 14, 2005, Tallinn, 2005, www.riigikantselei.ee/failid/Estonia_SDS_2005.pdf
- Norveg – National Coast Cultural Heritage Centre, Coastal Museum and Industries*, <http://www.norwaves.com/norveg-national-coast-cultural-heritage-centre-coastal-museum-and-industries.html> [2011-07-26]
- Pasaulio laimingumo indeksas, <http://www.balsas.lt/naujiena/418113/pasaulio-laimingumo-indeksas> [2011-05-13]

- Postilė. Mikalojaus Daukšos „Prakalba į malonųjų skaitytoją“*, Aleksandro Dundulio vertimas, <http://postilla.mch.mii.lt/postile/prakalba.htm#%22Postil%C4%97%22> [2011-05-13]
- Robinson, Mike. 2009. Kultūrinio turizmo patirtys. In: *Kultūros paveldas ir turizmas: Galimybės, poveikis, partnerystė ir valdymas*. Pranešimai, skaityti III Baltijos jūros regiono kultūros paveldo forume, vykusiam 2007 m. rugsėjo 25–27 d. Vilniuje, Lietuvoje. Sudarytoja Marijane Lehtimäki, Baltijos jūros regiono šalių kultūros paveldo monitoringo grupė, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Vilnius, p. 16–23.
- Saukienė, Inga. 2010. Lietuviai pagal laimės indeksą pralenkė kaimynus latvius ir estus, <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuviai-pagal-laimes-indeksa-pralenske-kaimynus-latvius-ir-estus.d?id=34545799> [2011-05-14]
- Sustainable Development Strategy of Latvia until 2030 “Latvija 2030”*, Saeima of the Republic of Latvia, latvija2030.lv/upload/latvija2030_en.pdf
- Vaišvilaitė, Irena. 2009. Kultūros paveldas Lietuvoje. In: *Kultūros paveldas ir turizmas: Galimybės, poveikis, partnerystė ir valdymas*. Pranešimai, skaityti III Baltijos jūros regiono kultūros paveldo forume, vykusiam 2007 m. rugsėjo 25–27 d. Vilniuje, Lietuvoje. Sudarytoja Marijane Lehtimäki, Baltijos jūros regiono šalių kultūros paveldo monitoringo grupė, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Vilnius, p. 11–13.
- Veiksminga Lietuvos kultūros politikos strategija – misija neįmanoma?* <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-03-04-veiksminga-lietuvos-kulturos-politikos-strategija-misija-neimanoma/59046> [2011-05-13]
- Veiksminga Lietuvos kultūros politikos strategija – misija neįmanoma?* <http://projektai.vu.lt/universitetozurnalistas/wordpress/2011/03/veiksminga-lietuvos-kulturos-politikos-strategija-misija-neimanoma/> [2011-03-23]

Modern Lithuanian Cultural Vision: Between Politics, Media and Reality

Summary

Keywords: culture, visions, intangible cultural heritage, cultural tourism

Despite apocalyptic prognoses and sentiments, this last year signaled the initiation of innovative orientation points, guidelines, and advancements in our country. This year is particularly conducive for visions, strategies, political directives, and reform strategies. As the global economic crisis recedes, there is an attempt to emulate other countries in the European Union in the search for future perspectives or, at least, idealistic ephemera. The key national document, the Lithuanian Progress Strategy, “Lithuania 2030,” contains truly substantial, tangible, and significant objectives. The essential assertion of the vision – “Lithuania is the country where you will be successful, where living and working is good” – existent through the end of March, inspired an optimistic outlook. The document, initiated last year, became a unifying code of ideals and values. At this moment, the vision contained within those thirty-five pages is live

and dynamic – this is a process with constantly changing priorities, one where novel ideas originate and more exceptional conceptions arise. In our strategy, the creation and fostering of culture is still just a marginal and insignificant background element of the strategy, which has become an independently existing part of social expression: coincidentally, the very popular phrase – “a high work culture” – compels us to evaluate our chosen priorities.

In accordance with the dictates of the European Union, Lithuania completed another important strategic study – the National Reform Programme 2014–2020. It was prepared by the Ministry of Economy and finalized and approved by the government of the Republic of Lithuania. This is the chief action and finance document for the next six years.

One of the essential strategic positions, fostering more new cultural space was vocalized thus: “If Europe wants to remain competitive in this changing global environment, it needs to put in place the right conditions for creativity and innovation to flourish in a new entrepreneurial culture,” as expressed by President Barroso in his Political Guidelines for the Next Commission.

A conscious abandonment of cultural activities or the delusion that our country can survive solely on economic achievements is disastrous. “Culture” and “creativity,” together with contemporary, creative growth and proliferation of national traditions are incredibly important indicators of “quality of life.” From 1990, there was an effort to advocate intangible cultural heritage as a counterbalance to worldly material heritage.

The intangible cultural heritage, as articulated in the new, universal meta-language, endorsed a unique view of national cultural traditions, urged cultural proliferation, expanded and invigorated cultural tourism, while the close relationship between culture, craft, and trade encouraged a revitalization of community engagement.